

MALE KREATIVNE SOCIJALIZACIJSKE SKUPINE

1982 - 2012.

30
godina

Josip Janković
urednik

**MALE KREATIVNE
SOCIJALIZACIJSKE SKUPINE**

1982 – 2012.

ZAGREB

Impressum

Izdavač: Udruga Poticaj, Nazorova 51, Zagreb

Za izdavača: prof. dr. sc. Josip Janković

Urednik: prof. dr. sc. Josip Janković

Recenzenti: prof. dr. sc. Dubravka Maleš, prof. dr. sc. Zdravka Leutar

Vizualno oblikovanje: Oblikovna kuhinjica d.o.o.

Lektura, korektura: Zdeslav Kuzmanić

Tisak: Studio moderna, Zagreb

Tiskanje ovog izdanja omogućeno je potporom Gradskog ureda
za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba

© Udruga Poticaj 2013. Sva prava pridržana.

ISBN 978-953-56511-1-6

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem xxxxx.

Sadržaj

Predgovor	9
Josip Janković <i>Male kreativne socijalizacijske skupine</i>	15
Marija Koren Mrazović <i>Organizacija i struktura provedbe Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe opojnih droga temeljena na pristupu MKSS</i>	49
Jelena Čugalj <i>Male kreativne socijalizacijske skupine u suradnji centara za socijalnu skrb i osnovnih škola Međimurja 1997 – 2012.g.</i>	66
Matilda Franjić, Viktorija Vlašić <i>Male kreativne socijalizacijske skupine (MKSS) u funkciji terapijskog rada s djecom sa psihosocijalnim poremećajima</i>	84
Čorlukić Mirko, Laklija Maja <i>Provedba malih kreativnih socijalizacijskih skupina u radu s djecom s teškoćama u razvoju</i>	97

Marijana Kletečki Radović, Olja Družić Ljubotina <i>Male kreativne socijalizacijske skupine kao čimbenik osnaživanja djece u progonstvu</i>	103
Matilda Markočić <i>Sjećanje na rad u Malim kreativnim socijalizacijskim skupinama s izbjeglicama jedan pozitivan primjer</i>	112
Tatjana Kovačić <i>Male kreativne socijalizacijske skupine u kontekstu razvoja civilnog sektora u Koprivnici</i>	116
Milica Rihter <i>Udruga „Poticaj” u primjeni MKSS kod djece predškolske dobi na području Grada Zagreba</i>	126
Vesnica Prelčec <i>Program poticanja kreativnog razvoja djece predškolske dobi</i>	132
Marko Buljevac, Tamara Zimšek Mihordin <i>MKSS mladih s intelektualnim teškoćama</i>	136

PREDGOVOR

Ova publikacija nastala je u povodu obilježavanja tridesete obljetnice kreiranja i primjene pristupa poznatog pod imenom Male kreativne socijalizacijske skupine (MKSS). Svrha njenoga stvaranja i tiskanja je višestruka. Prva je objedinjavanje iskustava i postignuća tijekom dugogodišnje primjene ovoga pristupa sažeta u ovom tekstu. Drugi razlog je upoznavanje šireg kruga stručne javnosti u odgojno-obrazovnom, socijalno-zaštitnom i sustavu zdravstva s ovim pristupom, rezultatima njegove primjene i mogućnostima koje pruža u okviru tih područja djelovanja. Treći je ostavljanje pisanog traga o velikim osobnim emocionalnim, kognitivnim i djelatnim kreativnim naporima brojnih voditeljica i voditelja tijekom tog vremena. Uz ova tri stručna, treba svakako dodati još jedan. Zadnji, objektivno gledano ništa manje važan razlog je obilježavanje, za ovo područje djelovanja, pravog pothvata. I na općoj razini značajnog jubileja! Trideset godina sustavnog rada na prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih već kao samu činjenicu nije moguće zanemariti a kada se to čini na osnovi jedne nove, autentične paradigme, i korištenjem novog, na njoj zasnovanog i sve to vrijeme razvijanog pristupa. Kada su još izvori, razvoj i nadgradnja pristupa rezultat iskustava, promišljanja i kreativnih napora naše struke, znanosti i nadasve entuzijazma, onda je ovo i najmanje što se moglo učiniti da se odužimo sada već generacijama mladih ali i zrelih stručnjaka – entuzijasta, koji su gradili ovaj novi dom od brizi, pažnje, podrške, ljubavi i sretnog smijeha koji je nevidljiv, ali ga tako intenzivno osjećaju i u njemu nalaze spas nesretna djeca koja nemaju sreću da ih roditelji i odrasli uopće, vole ili znaju voljeti na pravi način, onda je to jubilej koji zaista zaslužuje upravo ovaj vid obilježavanja.

Nakon prvih godina naglog širenja primjene MKSS uz vođenje njihova pokretača na području Črnomerca u Zagrebu, primjenjivane su one na različitim područjima Hrvatske u različitim kontekstima pa i priprema voditelja

nije uvijek bila jedinstvena, jednako kao ni kreativni doprinosi voditelja tijekom rada na razvoju pristupa. Tako je, naprimjer, u okviru sustava socijalnog rada/skrbi počela njihova primjena i na području Velike Gorice na inicijativu psihologa Kreše Sokolića i gorljivo sudjelovanje socijalnog radnika Antuna Ilijaša (tijekom vremena iz MKSS izveo poseban oblik PPPI), nakon njihove edukacije organizirane zajednički u Grafičkom domu na Sljemenu.

Edukacijom provedenom uz podršku Zavoda za socijalni rad Grada Zagreba ostvarene su pretpostavke za primjenu MKSS ne samo na području grada Zagreba nego i Velike Gorice. Novi polet njihovu širenju započinje nakon dolaska defektologinje Marije Koren Mrazović u Ministarstvo zdravstva i socijalne zaštite (kasnije Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi, Ministarstvo socijalne politike i mladih); uz njezin veliki angažman provode se edukacije i izvan Zagreba na brojnim područjima diljem Republike Hrvatske u početku uz obvezno sudjelovanje osnivača pristupa, a kasnije i bez njega. Najprije su educirani djelatnici Centra za socijalni rad u Čakovcu i niz učitelja, pedagoga i nastavnika osnovnih škola u Međimurju. Zalaganjem defektologinje Jelene Čugalj, koja je sudjelovala u ovoj prvoj edukaciji u tom kraju i nizu supervizijskih susreta koji su slijedili, provodi se i danas vrlo intenzivna prevencija poremećaja u ponašanju i psihičkom funkcioniranju na području Međimurja. Rezultati ove skupine u Međimurju pokazali su se izuzetno dobrima. Petogodišnje katamnestičko istraživanje pokazalo je izuzetno uspješno djelovanje voditelja i učinkovitost pristupa (Sva djeca koja su bila uključena u rad MKSS sa svojim roditeljima, prestala pokazivati poremećaje u ponašanju i niti jedno nije bilo uključeno u prekršajne ili kaznene radnje, dok se s njihovim vršnjacima, koji su živjeli u istim ili sličnim rizičnim uvjetima a iz različitih razloga se nisu uključili u MKSS, to u pravilu i višekratno događalo pa su morali biti upućeni u odgovarajuće ustanove izvan svojim mjesta stanovanja). Posebno se među skupinama u Međimurju radom istakla ona iz romske osnovne škole u Držimurecu koju su vodili Maja Milković i Đorđe Grković.

Širenje svijesti o važnosti prevencije poremećaja u ponašanju i osposobljavanja za njezinu praktičnu provedbu dobilo je poseban zamah uvođenjem kolegija Prevencija poremećaja u ponašanju djece i mladih u socijalnom radu u Nastavni plan i program Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Time se i u nas prevenciju prestalo

percipirati kao „humanitarnu aktivnost za dokone dame i gospodu“ već je postala dio i naše znanosti. Nastava ovog kolegija izvodila se od samog početka interaktivno, uz korištenje metoda iskustvenog učenja i mogućnosti stjecanja uvida u najsuptilnije elemente vođenja složenih procesa grupnog preventivnog rada u aktualnoj praksi na terenu te uz uključenje studenata u vođenje MKSS kao kovoditelja uz iskusne voditelje. Dolazeći kao gostujući profesor na Katedru za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku autor MKSS i tamo je uveo kolegij Prevencija poremećaja u ponašanju djece i mladih u Nastavni plan i program. To je uspio učiniti i na Učiteljskom fakultetu istog Sveučilišta, kao i na Katedri za socijalni rad Filozofskog fakulteta u Mostaru.

Uz ove institucionalne oblike širenja prevencije poremećaja u ponašanju, autor MKSS je na poziv u više sredina u Hrvatskoj, ali i drugim dijelovima Jugoslavije prije njena raspada educirao stručnjake u sustavima socijalne zaštite, odgoja i obrazovanja i nevladine organizacije (Skopje, Tuzla). Edukacije su nastavljene i u netom nastalim novim državama nakon raspada Jugoslavije sa svrhom pokretanja prevencije i korištenja optimalnog pristupa (MKSS) kako bi preventivno djelovanje bilo što učinkovitije.

U najnovije vrijeme, uz podršku donatora, provode se posebno pripremljene višednevne edukacije za širenje prevencije, posebno korištenja MKSS, za studente Sveučilišta u Zagrebu ali i studente i nastavnike sveučilišta Makedonije i Bosne i Hercegovine. Planirano je i uključenje studenata i profesora iz Crne Gore, Kosova i Srbije, ali njihova edukacija odgođena jer prikupljena sredstva to nisu omogućavala. Nastavak širenja primjene MKSS u regiji ima višestruku svrhu. Prva je pomoć susjedima u širenju prevencije kao najučinkovitijeg i najjeftinijeg načina suočavanja sa sociopatološkom pojavom poremećaja u ponašanju, kojoj su ovisnosti tek jedan segment, pa su implicite uključene, kao i psihičkom funkcioniranju djece i mladih, u njihovim sredinama. Druga je činjenica da više nije moguće provoditi učinkovitu prevenciju izolirano, na jednom ograničenom području ako se ona ne provodi bar približno intenzivno na okolnim područjima. Iskustvo pokazuje da ni državne granice u vremenu interneta i njime pokrenutih mreža komunikacije, sve intenzivnijeg prometa, mobilnosti usluga i programa i globalizacije uopće, ne moguće priječiti širenje patologije najrazličitijih vrsta, čak više ni na otocima i u drugim donedavno izoliranim sredinama. Znači, želimo li

dobro svojim novim naraštajima moramo raditi i na tome da se uspješno suočavaju sa sve brojnijim činiteljima rizika i u drugim sredinama u okruženju, te da se u svima njima zaštiti i unaprijedi mentalno zdravlje prvenstveno unapređenjem prevencije i tako podigne razina zdravlja, socijaliziranosti pa i cjelokupna kvaliteta života cjelokupnih populacija.

Svih ovih godina MKSS korištene su u primarnoj općoj prevenciji, a onda i u sekundarnoj, najprije s djecom osnovnoškolske dobi u osnovnim školama uz suradnju stručnjaka pripadajućih centara za socijalnu skrb i osnovnih škola (skupine vode najčešće u paru stručnjak iz centra za socijalni rad i učitelj, profesor, pedagog, psiholog, socijalni radnik iz škole), zatim s djecom predškolske dobi u dječjim centrima (vrtićima) uz vođenje po dvije odgojateljice (skupine djece) i pedagoginja i psihologinja (skupine roditelja) te s mladima tijekom srednjoškolskog obrazovanja u srednjim školama uz vođenje psihologa i socijalnih radnica. U preventivne svrhe MKSS primjenjuju se i kod djece osnovnoškolske dobi s različitim psihičkim i neuromotornim smetnjama. Za primjenu MKSS u ovom području veliku zaslugu ima socijalni radnik Mirko Čorlukić u Bolnici za djecu s neuromotornim smetnjama i OŠ Goljak u Zagrebu u čemu mu se pridružuju psihologinja Dina Čarija i socijalna radnica Maja Laklija. S obzirom na specifičnosti poteškoća u ovoj populaciji MKSS imaju izuzetno važnu ulogu u razvoju komunikacijskih vještina, svladavanja tehnika kontrole agresivnih poriva, održavanja pažnje na bitnim sadržajima kao i cjelokupnom procesu kvalitetne socijalizacije u specifičnim uvjetima dugotrajne hospitalizacije, inače kod nas dugo potpuno zanemaranog problema! Paralelno se MKSS počinju provoditi i u sekundarnoj pa i tercijarnoj, ciljanoj prevenciji u okviru zdravstvenog sustava u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mlade (Zagreb), gdje ih nakon potrebne dodatne edukacije pokreće klinička socijalna radnica s dugogodišnjim iskustvom Hilda Franjić, a priključila joj se i mlada kolegica Viktorija Vlašić. I u sustavu psihijatrijskog liječenja ovaj se pristup pokazao vrlo učinkovitim tako da prikazu njegove primjene i rezultata poklonjena posebna pažnja i u knjizi Dječja i adolescentna psihijatrija Staniše Nikolića i Marijane Marangunić u okviru posebnog, primjeni MKSS u psihijatriji djece i mladih posvećenog, poglavlja.

U vrijeme agresije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu događaju se egzodusi civilnog stanovništva. U zbjegovima i u okviru individualnog smještaja

u ratom manje pogođenim dijelovima Hrvatske, pa tako i u Zagrebu, spas su našle tisuće razdvojenih obitelji i djece, od novorođenčadi do srednjoškolske dobi. Za te je obitelji u zbjegu u Učeničkom domu Građevinskog školskog centra uz ostale oblike pomoći i brige za prognanike iz područja Banovine i Zapadne Slavonije organiziran i rad s djecom osnovnoškolske dobi, koje je bilo najviše, u MKSS koje je na početku vodio sam njihov autor a kasnije su ih preuzeli studenti. Formirana je, u skladu sa stanjem koje je zatečeno, jedna skupina dječaka od drugog do četvrtog razreda osnovne škole, skupina dječaka viših razreda osnovne škole i skupina djevojčica od petog razreda osnovne škole naviše. Skupinu dječaka preuzeo je par studenata Marko Grgurević i studentica Dubravka Važanić, a djevojčica Marijana Kletečki i Olja Družić. Supervizije je vodio autor MKSS.

Za izbjeglice iz BiH, odnosno njihovu djecu i mlade uz druge organizirane oblike pomoći uspostavljena je i „Bosanska osnovna škola“ i „Bosanska srednja škola“. U okviru ostalih resursa koje im je Vlada Republike Hrvatske stavila na raspolaganje organizirana je i edukacija za voditelje MKSS – učitelje i profesore isto tako prognane iz BiH koji su u ovim školama vodili nastavu. Ovaj oblik pomoći organiziran je putem udruge „Djeca prva“ uz veliko zalaganje predsjednice ove Udruge, Blanke Šegović, edukaciju su proveli autor MKSS, Matilda Markočić i Živana Miharija, a superviziju tijekom rada vodio je autor sustava. U radu skupina veliku pomoć pružili su i Zdravko Bokulić i Malvinka Grl jer nije bilo dovoljno učitelja i profesora – izbjeglica da bi se u skupine mogla uključiti sva djeca iz ovih dviju škola.

Nakon Domovinskog rata izbjeglice se vraćaju u svoje zemlje, ostaju u Hrvatskoj primivši njeno državljanstvo ili odlaze u treće zemlje. U Hrvatskoj se odgojno-obrazovni sustav nastoji vratiti redovnom radu, ali nakon oslobađanja dijelova Hrvatske, odnosno mirne reintegracije, bilo je puno problema s reintegracijom hrvatskog stanovništva koje se vraćalo u svoje do temelja uništene domove, sela i gradove. Ništa bolja situacija nije bila ni s učiteljskim i ostalim višenacionalnim nastavničkim kadrom. Kako su se donedavno „gledali preko nišana“ podijeljeni, suradnja u školama i kvalitetan rad s djecom bio je nemoguć. Osim toga, trebali su im i novi „alati“ kako bi mogli djeci pomoći prevladati sve poteškoće je donio ratnih strahota koje su na žalost morala proživjeti, od bombardiranja, smrtnih opasnosti, neposrednog doživljaja teškog nasilja nad bližnjima i poznatim osobama i protjerivanja

iz domova i zavičaja, doživljaja progonstva pa do gubitaka bližnjih, osobnih stvari/ pa i prijatelja, kućnih ljubimaca, najdražih igračaka iz reda važnosti „prijelaznih objekata“. Da bi im se pružila pomoć u tome nevladina organizacija PRONI Vukovar – Osijek uz, stranu financijsku pomoć, organizirala je vrlo opsežan program „Zajedno jači“ u okviru kojega je korišten pristup MKSS i njegova osnovna načela, najprije u vidu provedbe edukacije učitelja, nastavnika i stručnih suradnika škola s područja od posebne državne skrbi (Istočna Slavonija i Zapadni Srijem, Zapadna Slavonija i Baranja). Program su, uz autora MKSS, provodili i Anđelka Peko, Slavica Blažeka i drugi. Tijekom edukacije načela, metode i tehnike iz repertoara MKSS obogaćeni su i nekim novim tehnikama iz nekih drugih arsenala. Takvim radom pripremajući se za primjenu MKSS korisnici su pomalo prihvaćali i humanistička načela ovog pristupa, orijentaciju prema općem dobru, prihvaćanja drugih kao primarno dobrih, kvalitetnih, dobru usmjerenih osoba. Tako se dogodilo da su, donedavno stvarni smrtni neprijatelji, osvajači–progonitelji i branitelji–prognanici, prije tog žalosnog razdoblja kolege i kolegice iz zbornica istih škola, ponovo uspostavili komunikaciju, izvrsno surađivali tijekom edukacije i putovanja u i iz Stubičkih toplica kamo su dolazili u dva turnusa po tri dana rada istim autobusom. Nakon provedene edukacije u svom su radu s djecom koristili naučeno – od osnovnih principa pa do metoda i tehnika implementiranih u odgojno–obrazovni proces s puno uspjeha, što su pokazali i rezultati evaluacija.

Početak novog tisućljeća označen je početkom primjene MKSS u dječjim vrtićima na inicijativu Slavice Blažeka i bezrezervno prihvaćanje i angažman Milice Rihter. Prve su educirane odgajateljice i stručni tim Dječjeg vrtića Travno, nakon čega je uslijedila i konkretna primjena u skupinama djece i roditelja izloženih činiteljima rizika visokog intenziteta. Superviziju je provodio autor pristupa. Kako su rezultati rada ovih skupina bili izvrsni, i drugi su dječji vrtići počeli primjenjivati MKSS u okviru programa što ih organizira i vodi udruga „Poticaj“.

Josip Janković

Male kreativne socijalizacijske skupine

UVOD

Prvi koraci ili kako je počelo

Nastajanje Malih kreativnih socijalizacijskih skupina datira s početkom travnja 1982. godine kada je iz Osnovne škole „Ivan Cankar“ u Zagrebu direktoru Centra za socijalni rad Čnomerec došao hitan poziv za pomoć jer je „skupina huligana“ prekinula odvijanje nastave u cijeloj školi. Direktor me pozvao kao psihologa Centra i dao mi zadatak da „riješim taj problem s huliganima“. Više informacija o događanjima u školi nije bilo pa je doživljaj stanja bio prilično dramatičan. Obojica smo se pitali što se to tamo događa i koja je to silna skupina huligana okupirala školu da svi ti učitelji, profesori, nastavnici, pedagog, po autoritarnosti poznata direktorica škole, pa ni podvornik koji se inače brinuo za red na ulazu u školu i oko nje s puno autoriteta, nisu u stanju razriješiti nastalu situaciju. Zašto ne pozovu policiju ako je situacija tako ozbiljna? Bio sam prisiljen prihvatiti zadatak i zaputio se u školu u kojoj prije toga nikada nisam bio, s puno pitanja u glavi i ne baš laka srca. Pred školom se čula glasna glazba, kojom je, kad sam ušao kroz široka staklena vrata odzvanjala prostrana aula. Bilo je gotovo zaglušujuće. U kabini za dežurne učenike nije bilo nikoga. Nigdje nije bilo ni podvornika ni bilo koga odraslog. Nasred aule na podu, oko ovećeg kazetofona, koji je pravio tu strašnu buku, litre vina, kisele vode i čaša u kojima su bili „gemišti“, sjedila je grupa dječaka. Već na prvi pogled moglo se vidjeti da su to dječaci „posve normalnog izgleda“ u dobi između 12 i 14 godina. Ništa u njihovu izgledu nije podsjećalo na huligane iz tih godina. Njihove frizure, odjeća, nevina dječaka lica, govorili su da su to djeca iz prosječnih zagrebačkih obitelji, možda nešto boljeg materijalnog stanja. Pozdravio sam uobičajenim pozdravom djece te dobi „Bok dečki!“ i sjeo među njih. Odgovorili su na

pozdrav i ponudili me „gemištecom“! Odbio sam piće „jer vozim, na radnom mjestu sam“ itd. i pitao ih događa li se u školi nešto posebno, na što su oni odgovorili da im je dosta svih tih „fosila“, da su svi grozni, da nikoga nije briga što se njima događa, koji ih sve problemi muče, već ih, kao i druge učenike u školi, progone bez kraja i konca! Nameću im takvu disciplinu da ju više nisu u stanju podnositi, ne smiju nikoga ništa pitati a kamoli se požaliti na što, samo ih kažnjavaju, istjeruju iz razreda, škole... Dok su dječaci pričali o svojim problemima shvatili su da ne čuju ni sami sebe a kamoli drugoga od preglasnog kazetofona i počeli ga stišavati. Predložio sam da odemo zajedno na školsko igralište i popričamo o svim problemima. Dječaci su pristali. Ugasili su kazetofon, pokupili boce i čaše i svi zajedno smo krenuli iz škole. Sjedeći na travi uz sportski teren dječaci su pričali o svojim, doista ružnim, iskustvima iz škole, načinu na koji su se u njoj odnosili prema njima, porukama koje su im slali bez ikakve kontrole o tome tko su, što su i što će od njih biti. Bilo je tužno gledati ta, još uvijek djetinja, lica kako se grče od boli, ljutnje, protesta upućenog „velikim pedagogima“, „brižnim nositeljima odgojno-obrazovnog procesa“ jedne od „uzornih osnovnih škola“ u Zagrebu koja je „morala osvajati“ vodeća mjesta na natjecanjima osnovaca! Inače je bilo poznato da stručnjaci iz CZSR nisu bili dobrodošli u ovoj školi da se ne bi pomislilo kako njena direktorica, vrlo društvenopolitički pregalac, nije u stanju vladati situacijom. I evo sada, zbog revolta ove dječice, puknuo je taj crveni balon kao da je pjena od sapunice i sav taj autoritet, stručnost i moć rasplinuli su se pred nekih šest, sedam dječaka koji su spontano, ne mogavši podnositi takvo stanje, izrazili svoj protest onako kako su znali, kako su ih naučili njihovi bližnji odrasli! Dugo je trajao razgovor i svi su ispričali sve što ih muči bez ikakve zadržke, iskreno, prostodušno, zapravo naivno s punim povjerenjem prema potpuno nepoznatom čovjeku! Ispričali su i to kako je jedan od dječaka bio na sudu za maloljetnike i izrečena mu je mjera preodgoja u domu na otoku Cresu zbog krađe „šteke cigareta“ iz kioska u koji je provalio sa starijim „dečkima iz kvarta“. Za još jednog dječaka je zbog sličnog razloga bio sudski postupak u tijeku. Ostali nisu imali sličnih iskustava. Kada su se izjadali pitali su postoji li ikakva mogućnost da se ponovo nađu sa mnom u ovom sastavu kako bi razgovarali o svojim problemima. Rekao sam im da je to moguće ali da razgovorima treba prisustvovati i netko iz škole. Reakcija je bila burna! Nikako nisu htjeli da razgovorima prisustvuje bilo tko iz škole! Predočio sam im što znači njihovo odbijanje jer

nije moguće da baš nitko od svih učitelja, nastavnika, profesora nije vrijedan njihova povjerenja. Ozbiljno su se zamislili nad tom porukom i zaključili da je mlada, tek zaposlena pedagoginja Eda Maica, osoba koju prihvaćaju. Objasnio sam im da je jako važno razgovarati i s njihovim roditeljima. Reakcija je bila još oštrija nego na predstavnike škole! Sada su počele priče o roditeljima kojima je sve važnije od djece mada stalno tvrde da su im ona najvažnija na svijetu! Oni za sve imaju vremena od obaveznih poslova, što je razumljivo jer i sigurnost djece ovisi o obavljanju tih poslova, pa do čašice nakon posla u omiljenom „bircu“, koja se obično pretvori u više ili manje blagi potočić alkohola, „trač partija“ sa susjedima, gledanja sapunica, beskrasnih svađa među roditeljima, okrivljavanjima pa i fizičkih obračuna među njima! Njih, roditelje koji su ih donijeli na svijet, zadovoljavaju im ključne potrebe, koji su im najvažniji i vole ih najviše na svijetu nikako ne žele, a preferiraju u razgovorima ovoga čovjeka kojega su netom upoznali! Bilo je zaista tragično čuti i vidjeti s koliko gnušanja odbijaju i ideju da roditelji prisustvuju takvim iskrenim razgovorima o problemima njihove djece! Kada su čuli da bi se s roditeljima razgovaralo odvojeno odvratili su da protiv toga nemaju ništa ukoliko netko želi slušati „njihova prenemaganja“, priče o ljubavi za djecu i silnom „žrtvovanju“ za nju! Pao je dogovor o redovnom sastajanju s dječacima jednom tjedno po dva školska sata u međuturnusu, budući da nisu pripadali istoj smjeni.

U školi je ovaj prijedlog bio objeručke prihvaćen jer je to bio modus da se izbjegne veliko kažnjavanje, što bi odjeknuo u osnovnim školama Grada Zagreba, šire u školstvu ali i političkim krugovima! Bio bi to skandal koji direktorica nikako nije željela priuštiti! Pedagoginja Eda Maica je zadužena za zajednički rad sa skupinom djece i roditelja uz mene kao psihologa CZSR. Tako su počeli redoviti susreti na kojima su uvijek bila prisutna sva djeca! Nikada niti jedan dječak nije izostao! Mada je grupa u početku vođena dosta statično u odnosu na današnje bogatstvo sadržaja, metoda i tehnika, dječaci su ju doživljavali silno poticajnom. Svi su do kraja školske godine ispravili negativne ocjene mada im je ostalo vrlo malo vremena i usprkos tome što se na grupnim susretima na tome nije posebno radilo. Sami su našli načina da im prijatelji iz razreda objasne ono što nisu razumjeli i da nauče što nisu znali! Nije trebalo plaćati instrukcije! Prestali su i izostajati s nastave, ometati nastavu, praviti nered za vrijeme odmora već su se počeli ponašati posve suprotno! Sami od sebe! Na grupama se nije „davilo“ s li-

jepim ponašanjem jer oni su o tome znali sve što je trebalo znati! Nasuprot tome, davalo im se potpuno povjerenje, vrijeme da isprazne svoje „kontejnere“ prepune negativnih emocija, prilika da izraze svoju ljutnju, zapažanja o nepriličnom ponašanju odraslih, brda nepravdi koje se nanose njima i njihovim vršnjacima! Na kraju školske godine sva su djeca ne samo prošla razred nego su i značajno podigla prosjek ocjena u odnosu na ranije. Dječak kojemu je već bila izrečena presuda morao je u dom na otok Cres a dječak čiji je sudski postupak bio u tijeku nije dobio takvu presudu nego je CZSR trebao pratiti razvoj situacije s njim u MKSS i budući da je izvrsno napredovao donesena je na kraju oslobađajuća presuda! Ostali dječaci su isto tako bili u riziku za slična kaznena djela, ali nisu više ni razmišljali o tome da se upuste u slične „pothvate“ jer su našli kvalitetne mogućnosti ispunjavanja svojih potreba za samopotvrđivanjem, isticanjem, provođenjem slobodnog vremena i zabavom.

S roditeljima je bilo posve drugačije! Na prvi susret su došli svi jer su bili zabrinuti za ishod krizne situacije u školi koju su „izazvali njihovi vagabundi“, ali to je i ostao jedini put kada su bili svi prisutni! Čim su vidjeli da neće biti izbacivanja iz škole, premještanja u drugu školu i slično, polako je opadao njihov entuzijazam i s grupom roditelja se vrlo teško radilo! Sve su češće „bivali spriječeni“ u vrijeme sastanaka grupe roditelja i sve više izostajali. Ponovilo se iskustvo da su djeca, odnosno ono što se s njima događa, slika roditelja, njihovih osobnosti i cjelokupnog roditeljstva. Definicija poremećaja u ponašanju djece i mladih prema novoj paradigmi i ovdje je dobila svoju potvrdu!

Zahvaljujući neočekivano dobrim rezultatima rada s djecom i druge škole na tadašnjoj Općini Črnomerec u Zagrebu tražile su od CZSR da i u njima organizira ovaj oblik rada s djecom koja žive pod pritiskom rizičnih činitelja visokog intenziteta pa se sljedećih godina ovaj oblik rada širio na ostale osnovne škole u toj općini, njih pet. U osnovnoj školi u Donjoj Kustošiji, koja je još uvijek imala ruralna obilježja, prema riječima vrlo iskusne pedagoginje koja je tamo radila nekoliko desetaka godina nije bilo učenika s tako složenim problemima koje ona sama, u suradnji s obitelji, nije mogla riješiti.

Nakon ovog uspješnog početka primjena MKSS proširila se i u druge gradove, njihove osnovne škole i vrtiće i širi se i danas kada slavimo 30. obljetnicu početka njihova stvaranja i razvoja.

Grupni rad kao jedna od osnova pristupa

Grupni rad je oblik psihosocijalnog rada kojim se vrlo uspješno djeluje na percepciju, stavove pa i ponašanje pojedinaca uključenih u skupinu korištenjem grupne dinamike i grupnih mehanizama, a nastao je iz prakse socijalnih radnika u SAD i uklopljen u teoriju socijalnog rada (Piccard, 1975. prema Janković, 2008). U monografiji posvećenoj teoriji socijalnog rada B. Piccard prezentira rezultate svojih istraživanja razvoja socijalnog rada pa i grupnog socijalnog rada, davši i razradu metoda socijalnog rada ističući među njima casework i grupni rad. Prikazujući razvoj grupnog rada tijekom vremena ona razlikuje tri osnovna modela: model grupnih ciljeva (model of group goals), recipročni (model of reciprocity) i remedijalni model (remedial model).

Model grupnih ciljeva predstavlja prve početke grupnog rada i temelj je njegova kasnijeg razvoja. Nastao je spontano u vrijeme najvećih imigracijskih valova u SAD kada je novopridošlo stanovništvo, uglavnom iz ruralnih područja Europe i Azije, pripadnici afričkih etničkih skupina dopremljeni su kao robovi ranije i imali posebno težak položaj, trebalo prilagoditi novim načelima rada i života koje je diktirao novi, industrijski način proizvodnje. Novo društvo u nastajanju s društvenim i političkim odnosima i njima prilagođenim stilom života posve različitim od onih u sredinama iz kojih su dolazili novi stanovnici „Novog svijeta“. Koliki je to bio problem u radnom, političkom i uopće društvenom kontekstu funkcioniranja države svjedoči i to što su ga vlasti odlučile riješiti sustavnim radom profesionalaca, socijalnih radnika. Ovi su zbog ogromnog broja imigranata, korisnika svojih usluga, bili prisiljeni napustiti do tada općeprihvaćeni individualni rad i krenuti u svojevrstu avanturu, inovativni oblik – rad sa skupinama. Ovaj se način rada pokazao uspješnim i nekadašnji korisnici su svoje socijalne radnike pri susretu obasipali zahvalama i više godina nakon završetka rada skupina jer su im neizmjerljivo mnogo pomogli u prilagodbi novim uvjetima rada i života pa i preživljavanju kulturološkog šoka pri susretu s novim svijetom. Pri tome su ih nazivali svojim „socijalnim učiteljima“ (Social teachers)

Tako dobri rezultati u korištenju grupnog rada potakli su socijalnog radnika Roberta Wintera da dotadašnja iskustva socijalnih radnika kombinira s iskustvima Fritza Redla u grupnom liječenju te je razvio recipročni model grupnog rada koristeći se njime za postizanje dubljih promjena tijekom liječenja, smišljenim vođenjem procesa promjena u kojemu je voditelj ne

samo „katalizator“ nego i „reaktor“, kako to naglašava B. Piccard, ali tako što grupa omogućuje promjene sudionika, dopušta i potiče njihov osobni rast i razvoj (A. Blum, prema B. Piccard, 1975).

Daljnji razvoj grupnog rada značio je stvaranje još sofisticiranijeg recipročnog modela koji je William Schwartz (prema Piccard, 1975) opisao kao grupni rad u kojemu je individua tijekom procesa promjena maksimalno uklopljena u svoju okolinu tako da su promjene recipročne – one u pojedince djeluju na okolinu i obrnuto. To ne samo da olakšava željene promjene u funkcioniranju i ponašanju jedinice nego omogućuju njihovo utvrđivanje i održavanje, kao i unapređenje funkcioniranja subjektive okoline. Zajedništvo u promjenama individue i njezine, najprije primarne a onda i drugih, pripadajućih mu skupina, osobito članova socijalne mreže, pa i lokalne zajednice, omogućuje osjećaj solidarnosti, prihvaćenosti i ispravnosti, što je novi motivacijski činitelj na putu ozdravljenja.

Na ovim temeljima razvijaju se svi pristupi, smjerovi i orijentacije u grupnom socijalnom radu pa i autentični domaći pristup nastao iz potrebe rješavanja ozbiljnih problema u odgojnom procesu učenika jedne osnovne škole u Zagrebu. Kako učitelji, nastavnici, a ni stručni tim škole nisu daleko odmakli od nekompetentnih roditelja, u ponašanju učenika pojavili su se problemi koji su kulminirali sve do onemogućavanja nastave i redovnog rada cijele škole. Rad prve skupine učenika, tada viđenih kao ozbiljnu opasnost funkcioniranju škole, „grupu huligana“ čija crna budućnost više uopće nije upitna, datira od travnja 1982. godine. Krizna intervencija je od tada preko višemjesečnog specifičnog rada u grupi prerasla u svojevrsan program rada s djecom s poteškoćama u ponašanju da bi se do danas razvila u poseban pristup sada već poznat i izvan Hrvatske kao Male kreativne socijalizacijske skupine.

Razvoj grupa, grupnog rada i grupne dinamike proučavalo je više autora. Njihovi rezultati se donekle razlikuju, ali pokazuju i neke suštinske sličnosti. Tako prema Tuckmanu faze razvoja grupe prate sljedeću shemu:

- I. Uzajamno povezivanje i ovisnost
 - Orijehtacija prema grupi (ciljevi grupe se preferiraju)
- II. Sukobi članova (borba za status u grupnoj hijerarhiji)
 - Otpori prema postavljenim zadacima

III. Stvaranje grupe

- „Mi“ osjećaj,
- Zajedništvo u ciljevima i djelovanju.

IV. Grupno povjerenje i povezanost

- Briga za svakog člana.

IV. Postignuće grupnih ciljeva i samostalnog odlučivanja

Iz ovog prikaza faza razvoja skupine vidljivo je da nakon faze povezivanja, orijentacije prema grupi dolazi faza sukoba, otpora zadacima odnosno svojevrsne destrukcije. Slične procese zapazio je i Hartford:

I. Faza planiranja grupe

- planiranje rada
- uključivanje potrebnih činitelja
- uspostavljanje kontakta

II. Središnja faza

- integracija
- dezintegracija
- reintegracija
- reorganizacija – sinteza
- održavanje rada grupe

III. Završna faza

- planiranje završetka
- tugovanje
- planiranje i ugovaranje daljnjih aktivnosti

U drugoj, središnjoj fazi ovaj autor navodi podfazu „dezintegracije“ koju karakteriziraju slični procesi sukoba, otpora, destrukcije. Razlog sličnim nalazima je potreba članova da uspostave hijerarhiju grupe i nađu svatko za sebe što više mjesto na ljestvici članova – od najviše, neformalnog vođe, naprimjer, do žrtvenog janjeta na dnu. Usporedba sa fazama razvoja Malih kreativnih socijalizacijskih skupina pokazuje zanimljivo odstupanje:

I. Faza okupljanja i upoznavanja

- međusobno odmjeravanje